קדושת לוי — נח

אלה תולדות נח (בראשית ו, ט). נראה דהנה יש שני מיני צדיקים שעובדים את הבורא, צדיק אחד יש שעובד הבורא ברוך הוא בהתלהבות גדול והוא לעצמו ואינו מקרב הרשעים להיותם גם כן מעובדי הבורא ברוך הוא רק שהוא בפני עצמו לבדו עובד הבורא, ויש צדיק אחד שעובד הבורא ומחזיר הרשעים להיות גם כן מעובדי הבורא כמו אברהם אבינו שהיה מגייר גרים. ואיתא בכתבי האר"י ז"ל שעל זה נענש נח על שלא היה מוכיח הרשעים שבדורו והוצרך לגלגל במשה ומשה היה מתקן שהיה מוכיח תמיד כל ישראל. וזהו הפירוש שאמרו חכמינו ז"ל (קידושין מ.) טוב לשמים וטוב לבריות, כי זה הצדיק שעובד ה' ומקרב את הרשעים גם כן להיות עבדי ה' נקרא טוב לשמים משום שהוא עובד הבורא ברוך הוא וטוב לבריות גם כן בשביל שהוא מקרב הבריות לעבוד ה' אבל נח לא היה מקרב הבריות לעבוד ה' כנ"ל. וידוע מה שאמרו חכמינו ז"ל (סנהדרין יט:) כל המלמד בן חבירו תורה כאילו ילדו, כמו שכתוב אצל אברהם אבינו ואת הנפש אשר עשו בחרן (בראשית יב, ה) נמצא לפי זה אברהם אבינו שהיה מגייר גרים הרבה לכך לא נאמר אצל אברהם אלה תולדות כמו שנאמר אצל נח משום שלא היה לו תולדות רק מה שאמר הכתוב ויולד נח שלשה בנים את שם וכו', ולא יותר כנ"ל (וזהו פירוש הכתוב אלה תולדות נח נח איש צדיק תמים היה בדורותיו וכו' ויולד נח וכו', רק אלה תולדות נח מה שאמר הכתוב להלן ויולד נח שלשה וכר). והטעם את האלהים התהלך נח, רצה לומר רק את האלהים היה מתהלך נח, נח לבדו היה עובד הבורא ברוך הוא אבל לא היה מתהלך עם הבריות לקרבם להיות מעובדי הבורא ברוך הוא לכן נאמר שוב ויולד נח רק שלשה בנים את שם וכו', ושייך שפיר אלה תולדות נח. וזהו פירוש ונח מצא חן בעיני ה', היה לו לומר ונח היה לו חן בעיני ה', ולפי הנ"ל אתי שפיר, כי ידוע שאנשי דור המבול שטופי זימה היו ונח היה צדיק תמים והיה מעלה אותו החן לקדושה כי דור המבול הביאו אותו חן לקליפה ונח לא היה מוכיח אותם. וזה פירוש ונח מצא חן בעיני ה'. ונח מצא חן, רצה לומר ראה שיש מציאת חן בזה העולם והוא מצא אותו חן בעיני ה', רצה לומר היה מעלה אותו לקדושה אבל לא היה מעלה רק בעיני ה' אבל לא בעיני הבריות כנ"ל:

אך נדקדק בפירוש רש"י ז"ל אף נח מקטני אמנה היה האיך יכול להיות זה כי הכתוב מעיד עליו נח איש צדיק תמים היה בדורותיו. ועוד קשה למה לא היה מתפלל נח לבטל הגזירה. נבוא לבאר, כי יש שני מיני צדיקים שעובדים הבורא יש צדיק שעובד הבורא ואין לו חשק רק להיות עובד הבורא ומאמין שיש לו כח בעליונים להנהיג העולמות כרצונו כמו שאמרו חכמינו ז"ל (מועד קטן טז:) צדיק מושל ביראת אלהים (שמואל ב' כג, ג) מי מושל בי צדיק הקדוש ברוך הוא גוזר וצדיק מבטל הגזירה לטובה ויש צדיק אחד שעובד הבורא ברוך הוא והוא שפל בעיני עצמו מאוד ומאוד וחושב בלבו מי אני שאתפלל לבטל הגזירה לכן אינו מתפלל לבטל. וזהו הדבר פירוש הגמרא (סנהדרין צב:) נבוכדנצר רצה לומר שירות ותשבחות שגינה שירות ותשבחות של דוד המלך עליו השלום מה זה הלשון שגינה, ולפי הנ"ל אתי שפיר כי נבוכדנצר היה רשע והחריב בית המקדש והיה מבחין שהצדיקים יכולין להפוך מדת הדין לרחמים והיה מתירא שמא יהיה צדיק ויתפלל לבנות בית המקדש לכן אמר כמצבייא עביד בחיל שמיא ודיירי ארעא. כמצבייא עבד (דניאל ד, לב) רצה לומר ברצונו עבד בהעולמות ואין הצדיקים יכולים לבטל הגזירה כך היה מחשבת נבוכדנצר. וזה מאמר חכמינו ז"ל ביקש נבוכדנצר לומר שירות ותשבחות שגינה שירות של דוד, כלומר נבוכדנצר רצה לומר שירות שהוא להיפך משל דוד כי דוד אמר (תהלים קמה, יט) רצון יראיו יעשה השם יתברך מנהיג העולמות כרצון הצדיקים והרשע נבוכדנצר היה רצונו להיפך כנ"ל ונח הגם שהיה צדיק גדול ותמים היה קטן בעיניו מאוד ולא היה לו אמונה בעצמו שהוא צדיק מושל ויכול לבטל הגזירה אדרבה היה חשוב בעיניו כשאר הדור והיה חושב אם אני אהיה ניצול בתיבה ואני אין צדיק יותר משאר הדור המה גם כן ינצלו לכן לא היה מתפלל על הדור. וזה שפירש רש"י אף נח מקטני אמנה היה, רצה לומר נח היה קטן בעיניו באמונה שהוא צדיק תמים שיכול לבטל הגזירה שלא היה חשוב בעיני עצמו כלום. וזהו פירוש והנני משחיתם את הארץ, רצה לומר הנני אעשה כרצוני כי לא יש צדיק שמתפלל לבטל הגזירה לכן אני משחיתם את הארץ. ואחר כך אמר ואני הנני מקים את בריתי אתכם, רצה לומר אף על פי שאין הצדיק מתפלל לבטל הגזירה אף על פי כן הנני מקים את בריתי אתכם:

או יאמר, אלה תולדות נח נח וגו', כלומר התענוג של הצדיק שעושה מצות הבורא יתברך מה שהבורא יש לו תענוג ממצות הצדיק וזהו ואלה תולדות נח, זהו העיקר התענוג של הצדיק ממצות הבורא נח מה שהבורא ברוך הוא יש לו תענוג והבן:

עוד יבואר, אלה תולדות נח נח איש צדיק תמים היה בדורותיו את האלהים התהלך נח. נקדים תחלה לבאר פירוש רש"י על פסוק ויבא נח אל התיבה מפני מי המבול, פירוש אף נח מקטני אמנה היה. וצריך להבין זה הפירוש הלא הכתוב מעיד לעיל ויעש נח כאשר צוה ה', ועשה התיבה כמו שפקד ה' עליו משמע שהאמין בה' ואחר כך פירש רש"י אף נח מקטני אמנה היה. אך נבא לבאר בעזרת השם יתברך, כי ידוע כי כל נצוצין הקדושים יש להם תשוקה לעבוד הבורא ברוך הוא כמו המלאכים ושרפי הקודש משתוקקים לעשות רצון הבורא באימה וביראה אך צריך להבין לפעמים יש להצדיק תאות הגשמיות לממון או לשאר תאות עולם הזה מאין בא הדבר הזה להצדיק להיות מתאוה להגשמיות כי צדיק אין לו תאוה רק להיות עובד הבורא מהיכן בא זה להצדיק למחשבת תאוה כזה. אך נבוא לבאר כי הצדיק מחמת שהוא עובד הבורא ומחזיר אחר הרשעים גם כן להיותם מעובדי הבורא ברוך הוא ומוכיח אותם להכניס אותם תחת כנפי השכינה ומכח זה שהם מגביהים את הרשעים לעשות רצון קונם צריך הצדיק ללחום מלחמות מצוה עם החיצונים לברר הנצוצות שנפלו בקליפה עד הנה על ידי מעשה הרשעים שהיו עושים והצדיק מעלה אותם לקדושה ומזה באה להצדיק מחשבת תאות עולם הזה:

וזה פירוש המשנה (חגיגה פ"ג מ"א) חומר בקודש מבתרומה, רצה לומר המשנה מקשה חומר בקודש מהיכן הוא בא דבר זה חומריות לקודש רצה לומר להצדיק שהוא עובד הבורא ואין לו רק תשוקה להיות עובד הבורא ברוך הוא מהיכן בא להצדיק דבר חומריות. ותירץ מבתרומה, רצה לומר מכח זה שמגביה הרשע להיות עובד הבורא בא להצדיק מחשבה רעה של גשמיות של הרשע שתרומה לשון הגבהה הוא שמטבילין כלי בתוך כלי לתרומה אבל לא לקודש. הכלל הוא, כל דבר שיש בעולם הזה צריך האדם ליקח ממנו דרך לעבודת הבורא, דהיינו כשמתאוה לדבר גשמי כגון לממון או לכבוד או צריך האדם לישב עצמו מה זה התאוה שאני מתאוה לגשמי זה הגשמי דבר נפסד וכלה הוא אבל עבדות הבורא זה דבר עולמית ושם אצל הבורא יש כל התענוגים כי הוא מקור כל הנבראים. וזה הוא עיקר תכלית כל הנבראים רק לעבוד הבורא ברוך הוא ולעשות תענוג להבורא כמו שאמרו חכמינו ז"ל (אבות ו, ט) כל מה שברא הקדוש ברוך הוא לא ברא אלא לכבודו, לעשות נחת רוח להבורא ברוך הוא:

וזה פירוש הכתוב (תהלים קיט, צח) מאויבי תחכמני מצותיך כי לעולם היא לי. מאויבי, רצה לומר מ"ם של מאויבי הוא כמו מן אויבי מאויב שלי דהיינו יצר הרע תחכמני מצותיך, רצה לומר היצר הרע מפתה אותי לתאות גשמי דהיינו תאות אשה או שאר תאות גשמי אזי מזה התאוה הגשמי מיצר הרע תחכמני מצותיך אזי לבי בוער להיות עובד את ה'. כי לעולם היא לי, רצה לומר תאות גשמי הוא דבר נפסד וכלה לא כן כשאהיה עובד הבורא זה הוא לי לעולם כי אני מדבק עצמי בבורא שהוא חי וקים לעולם. וידוע כי אותיות אהבה הם כלי להבהירות הבורא שבתוכו וכשאדם אוהב מעשה גשמיות אזי הוי מעשה גשמיות כמו כלי לאהבת הבורא נמצא כשאדם הולך אחר התאות הגשמיות אז הבהירות הבורא עמנו בכלי בתוך כלי אבל כשאדם אוהב את הבורא ברוך הוא בלב שלם אזי היא בהירות בתוך כלי אחד וכו':

וזהו פירוש שמטבילין כלי בתוך כלי לתרומה אבל לא לקודש (חגיגה פ"ג מ"א), שמטבילין הוא לשון תערובת שמערבין הבהירות. בכלי תוך כלי לתרומה, רצה לומר שמכניס אהבתו בנשמיות וצדיק צריך להעלותן ולהגביה אהבתם לקדושה וזהו לשון תרומה ואז היא בכלי תוך כלי כנ"ל, כי האהבה היא כלי לבהירות והתאוה הנשמיות הוא כלי לאהבה שעל ידי תאות הנשמיות גופא בא לידי אהבת הבורא כנ"ל בפסוק מאויבי תחכמני וכו'. ונמצא כשאדם הוא בתאות נשמיות הבהירות הוא בשני כלים וזהו כלי בתוך כלי אבל כשאדם באהבת השם יתברך הוא בכלי אחד דהיינו בתוך אותיות אהבה כנ"ל. וזהו אבל לא לקודש, רצה לומר לקודש כשהצדיק מכניס אהבתו להבורא ברוך הוא כנ"ל אזי הוא בכלי אחד:

בפסוק את האלהים התהלך נח (בראשית ו, ט). כלומר נח הלך עם אלהים, דהיינו שלא היה לו כח להפוך מדת הדין לרחמים אבל אצל אברהם ויצחק כתיב (בראשית מח, טו) האלהים אשר התהלכו אבותי לפניו, כלומר שהם היו לפני מדת הדין כי היה להם כח להפוך מדת הדין לרחמים ובזה הבחינה היו האבות לפני האלהים:

או יאמר, את האלהים התהלך נח, כלומר שפעל זה שהבורא ברוך הוא מתלבש את עצמו כביכול באותיות. וזהו א"ת, היינו הכ"ב אותיות מאלף ועד תי"ו. האלהים התהלך, כלומר נח פעל זה האלהים התהלך. התהלך האלהים א"ת באותיות ומי פעל זה נח:

קינים תעשה את התיבה (בראשית ו, יד). קינים לשון ק"ן ציפור לשון דירה. כלומר שתהיה מדובק ומקושר בתוך התיבה היינו הדיבור כאשר תדבר בעבדות הבורא יתברך בתורה ובתפילה:

או יאמר, קינים תעשה את התיבה, תגרום בדיבורך שהבורא ברוך הוא ישכון על זה העולם וזה קינים כנ"ל תעשה את התיבה, עם התיבה היינו הדיבור:

וזה אשר תעשה אותה (בראשית ו, טו). כי יש צדיק אשר האותיות בעצמם מורים לו ומנהיגים אותו ויש צדיק אשר הדיבור הראשון שהוא אומר אחר זה הוא מנהיג את האותיות. והנה הבחינה הא' הוא בחינת שאר נביאים על זה רמזו רבותינו ז"ל כל הנביאים נתנבאו בכה, כאשר האותיות מורים ומנהיגים אותו כך הוא אומר. והבחינה הב' הוא בחינת משה רבינו שמבואר שהתנבא בזה כיון שהוא מנהיג את הדיבור. וזהו הרמז וזה אשר תעשה, שתהיה בבחינת זה ותיבה הוא הדיבור:

שלש מאות אמה אורך התיבה חמשים אמה רחבה ושלשים אמה קומתה (בראשית ו, טו). כי כשהאדם מדבר איזה דיבור אזי בתחילה צריך לחשוב רוממות וגדולת הבורא יתברך ואחר כך מגיע לאדם אהבה ויראת שמו יתברך ואחר כך מגיע לעולם התענוג ובזה משפיע שפע על העולמות. ועל אלו השלשה רומז הכתוב קומה היא בהחשב רוממות האל יתברך רוחב אהבה ויראה שמו יתברך והוא מצפון לדרום. אורך, היינו התענוג והשפעה מהבורא על העולמות והוא ממזרח למערב:

ופתח התיבה בצידה תשים (בראשית ו, טז). הכלל כשהצדיק מדבר דיבור אזי צריך לדבק עצמו במה שכלול בדיבור אם הדיבור הוא מיראה אז צריך לדבק עצמו ביראת השם וכן אם הדיבור הוא מאהבה צריך לדבק עצמו באהבת השם כי במדה שכלול ופתוח לו בהדיבור צריך לדבק עצמו. וזהו ופתח התיבה, לאיזה בחינה שהתיבה הוא הדיבור פתוח כנ"ל. בצידה תשים, צריך אתה לדבק בה:

ואתה קח לך מכל מאכל אשר יאכל (בראשית ו, כא). הכלל הוא שמבואר ברמב"ן הקדוש שמפני מה עד נח לא הותר חי לאכול ולנח הותר חי לאכול מפני כי נח החיה אותם בתיבה לכן הותר לו חי לאכול. וזהו נראה לי הרמז קח לשון קנין כמבואר בפסוק (בראשית כג, יג) כסף השדה קח ממני, כלומר על ידי זה יקח קנין חדש שיותר לו לאכול חי:

או יאמר, קח לך מכל מאכל, כי לשון מאכל היינו שהוא מאכיל את אחרים ובו יבואר המדרש (בראשית רבה יט) האשה אשר נתת עמדי היא נתנה לי מן העץ ואוכל (בראשית ג, יב) אכלתי לא נאמר כו' אכלתי ואוכל עד כאן לשון המדרש. הכלל כי באכילה שאדם מישראל אוכל מתקן הפגם של אדם הראשון שפגם באכילה דהיינו על ידי מצות שישראל עושים באכילה הן בברכה על האכילה הן בשאר מצוה שישראל עושים בהמאכל קודם האכילה בבשר שחיטה ומליחה ובכל מאכל יש מצות מתקן הפגם של אדם הראשון. ובזה מבואר ואוכל אכלתי לא נאמר אלא אכלתי ואוכל עוד, כלומר בזה שאוכל עוד על ידי מצות יתוקן מה שפגמתי נמצא על ידי שפגם אדם הראשון באכילה צריך האדם לאכול ולתקן נמצא האכילה של אדם הראשון נקרא מאכיל כלומר מאכיל לאחרים בשביל האכילה זה צריך האדם לאכול. וזהו הרמז קח לך מכל מאכל, רצה לומר כי על ידי שהכניס נח בתיבה מכל החי הותר לאכול מכל חי כנ"ל. וזהו הרמז ואכלתם אכול (יואל ב, כו) ואכלתם, כלומר מה שאתם אוכלים אכול על ידי האכילה שאכל אדם הראשון אתה אוכל לתקן הפגם של אדם הראשון על ידי האכילה על ידי המצוה אשר באכילה של ישראל:

משנולד אברהם לא ענש הקדוש ברוך הוא לאומה רק את האומה אשר הם עושים רעה לזרעו אבל מה שעושין נגד ה' הוא שומר להם להפרע מהן לעתיד לבוא ולא כן קודם שנולד אברהם שענש הקדוש ברוך הוא לדור המבול ודור הפלגה על שהכעיסו נגד רצונו אבל משבא אברהם ענש את האומה הזאת שמצירים את זרע אברהם:

בפסוק כי אותך ראיתי צדיק לפני בדור הזה (בראשית ז, א). רצה לומר על פי דמבואר בזוהר הקדוש גבי משה שאמר (שמות לב, לב) מחני נא מספרך, אותיות מחני מי נח שתקן נשמת נח שלא ביקש על דורו ובזה שמסר משה נפשו בשביל ישראל תיקן לנשמה דנח, כי משה היה כלול מכל הנשמות עיין שם, וידוע דמשה נקרא צדיק שמצדיק הכל לפני ה' ללמד זכות על הכל. וידוע מאמר חכמינו זכרונם לברכה כל הנביאים נתנבאו בכה ומשה בזה, וזה כי אותך ראיתי צדיק לפני, רצה לומר אני רואה אותך צדיק לה' להצדיק הבריות ללמוד עליהם זכות אימתי בדור הזה רצה לומר בדור שיהא בו משה שהוא בחינת זה או נשמתך שיהא במשה דכלול כל הנשמות יתוקן בלימוד זכות על ישראל שנשמתך גם כן ילמוד זכות כיון שמשה כלול מהכל ובלימודו זכות כל הנשמות שבו ילמדו זכות, וזהו צדיק לפני בדור הזה ודו"ק:

וירח ה' את ריח הניחוח (בראשית ח, כא). איתא בבעל הטורים מסורה ב' וירח הכא ואידך וירח את ריח בגדיו (בראשית כו, כז) עיין שם. נראה על פי שאמר כבוד אדוני אבי מורי ורבי וירח ה' את ריח הניחוח כו', מהיכן בא הריח הניחוח הוא מחמת שאדם יש יצר בו ואף על פי כן כובש את יצרו ועובד את ה' גלל כן ויאמר כו' לא אוסיף עוד כי יצר לב האדם רע מנעוריו, כי על ידי יצר הרע הוא התענוג עד כאן דברי אבי. ועל ידי זה השם יתברך מתלבש בישראל כנאמר (ישעיה מט, ג) ישראל אשר בך אתפאר, דאמר הצדיק ר' בער ז"ל אתפאר, מלשון התלבשות מלשון ויתפרו עלי תאנה (בראשית ג, ז) עד כאן דבריו. ולא במלאכי מעלה כי ההתלבשות מגודל התענוג שיש לו מישראל יותר מכולם כי יש להם יצר הרע ואף על פי כן כובשים אותו וזה וירח ה' את ריח הניחוח כנ"ל שהריח תענוג זה מה שמגיע מעבודת האדם. וזהו גם כן וירח את ריח בגדיו, שהריח שבני אדם הם בגדיו שמתלבש בהם ועל ידי כן ריחם עליהם והבן:

בפסוק ולא אוסיף עוד להכות כל חי כאשר עשיתי (בראשית ח, כא). כאשר דייקא נראה על פי מאמר הזוהר בשעת בריאה אמרה מדת הדין רבונו של עולם האי בר נש זמין למחטי קמך אמר הקדוש ברוך הוא וכי למגנא אתקריא רחום וחנון. נמצא עיקר בריאת העולם היה על ידי שיתנהג במדת הרחמים וכן אמרו במדרש (בראשית רבה יב) בבריאת העולם שיתף הקדוש ברוך הוא מדת הרחמים. וזהו כאשר עשיתי רצה לומר כאשר עשיתי בבריאת העולם להתנהג במדת הרחמים כן יהיה ואם כן מהאי טעמא לא אוסיף להכות כל חי וזהו לא אוסיף כו' כאשר עשיתי, הגם שמרגיזין קדמי אתנהג במדת רחום וחנון כאשר היה הבריאה על תנאי זה והבן: